



FOTO: LEX VAN LIESHOUT/ANP

‘Niet de crisis, maar de overheid is de voornaamste oorzaak van armoede’

# Geen geld voor de energierekening

De toename van armoede heeft volgens kenners weinig te maken met de crisis, maar met een te laag sociaal minimum en een moeras aan maatregelen. ‘Een verkeerd kruisje op een formulier en je hebt binnen een paar maanden duizenden euro’s schuld.’

door Anke Welten

**V**anmiddag nog, bij het boodschappen doen, werd Carla van der Vlist aangeklampt door een oude bekende. De vrouw in kwestie had via een uitzendbureau gewerkt, maar onlangs een vast dienstverband aangeboden gekregen, voor minder uren. Met haar nieuwe salaris kon zij haar energierekening niet meer betalen. ‘Of ik haar kon helpen.’ Van der Vlist, projectmanager bij Kerk in

Actie namens de Protestantse Kerk in Nederland, was een van de initiatiefnemers van het onderzoek Armoede in Nederland 2010. Dat onderzoek, naar hulpverlening door kerkelijke organisaties, bevestigde op schrikbarende wijze wat de kerken al vermoedden: in twee jaar tijd is het aantal mensen dat de protestante kerken benaderde met een verzoek om materiële hulp meer dan verdubbeld, van 7.263 in 2007 naar 15.852 in 2009. Ook bij

de katholieke kerken nam het aantal hulpverzoeken flink toe: van 9.809 aanvragen in 2007 naar 11.911 in 2009. ‘Natuurlijk heeft deze toename ook te maken met de economische crisis’, zegt Van der Vlist. ‘Veel mensen zijn hun baan kwijtgeraakt en er daardoor in inkomen op achteruit gegaan. Maar uit ons onderzoek blijkt dat de mensen die het het allermoeilijkst hebben uit dezelfde groepen komen als vijf jaar geleden:

eenoudergezinnen, mensen zonder betaald werk, chronisch zieken, alleenstaanden tot 65 jaar en niet-westerse allochtonen.'

Uit de laatste cijfers van het Sociaal en Cultureel Planbureau blijkt dat de armoede in 2009 opnieuw is toegenomen. In 2009 leefde 6,2 procent van de Nederlanders, 971.000 personen, in een huishouden met een besteedbaar inkomen onder de lage-inkomensgrens. Totaal 352.000 mensen verkeren al vier jaar of langer in die situatie. 'De vele maatregelen om armoede te bestrijden hebben dus geen effect gehad', concludeert Van der Vlist. 'Het fonds dat kerken ter beschikking hebben voor noodhulp, wordt nu vooral voor structurele hulp gebruikt.'

## Internetaankopen

De kredietcrisis heeft minder effect gehad op de werkloosheid dan kort na het uitbreken ervan, najaar 2008, werd voorspeld. Massaontslagen zoals in het begin van de jaren '80 bleven uit. 'Je kunt niet zeggen dat "De Nederlander" last heeft van de crisis', zegt Nadja Jungmann, lector Rechten, Schulden en Invordering aan de Hogeschool Utrecht. 'Wel zijn specifieke groepen erdoor getroffen, zoals flexwerkers en kleine zelfstandigen. Een heel ander verhaal is de schuldenproblematiek. Ruim 841.000 mensen leven in een huishouden met problematische schulden. Voor een belangrijk deel zijn dat mensen met een laag inkomen, maar lang niet alleen. Sterker nog: in 2009 had 39 procent van de cliënten

## Stedenestafette Armoede en sociale uitsluiting

In het kader van het Europees jaar tegen armoede en sociale uitsluiting (2010) vond een Stedenestafette plaats. Gemeenten die eraan deelnamen, zien op tegen de gevolgen van de aangekondigde bezuinigingen. Verschillende lokale coalities hebben afgesproken om het niveau van armoedebestrijding te handhaven op het huidige niveau. Dat is vrijwel altijd hoger dan de 110 procent van het wettelijk minimumloon - zoals de regering wil. Het gaat hierbij vooral om 'inkomensondersteunende en participatiebevorderende' regelingen.

Gemeenten zetten daarnaast vooral in op het tegengaan van onderbenutting van hulpvoorzieningen, zoals bijzondere bijstand. Ook willen ze zorgen voor meer afstemming tussen activiteiten van hun eigen instellingen, maatschappelijke organisaties en anderen die zich met armoedebestrijding bezighouden.

Voorbeelden van innoverend armoedebeleid zijn volgens Marian van der Klein (Verwey-Jonker Instituut) de Samen Tegen Armoede-teams (STA-teams) in Roosendaal, ervaringsdeskundigen die huisbezoeken afleggen bij mensen in risicogroepen, het wijkgerichte armoedebeleid in Almere, de armoedecoalitie, de armoedegezant in Eindhoven en de driemaandelijks armoedeconferentie van de gemeente Enschede.

in de schuldhulpverlening een inkomen boven modaal. Volgens formele, inkomensgerelateerde maatstaven zijn die mensen niet arm. Maar eenmaal in een traject moeten zij van heel weinig rondkomen en leven zij dus feitelijk in armoede.'

Niet alleen hebben meer mensen nu schulden, ze zijn ook hoger en verdeeld over meer schuldeisers. 'In de jaren '80 bestonden schuldenpakketten vooral uit achterstanden op vaste lasten, schulden bij de Belastingdienst en een enkele lening. Volgens Jungmann hebben mensen tegenwoordig veel meer

## In achterstandswijken heeft 85 procent van de bewoners problematische schulden

achterstanden die 'voor de leuk' zijn, zoals bij telecomaanbieders, door internetaankopen en persoonlijke leningen. Een minstens zo belangrijk is dat de maatschappij nu veel meer van mensen vraagt. Jungmann: 'We moeten zelf onze energieleverancier, ziektekostenverzekering en telefoonmaatschappij kiezen. Dat is voor iedereen ingewikkeld, maar er zijn mensen die dat gewoon niet kunnen. Dat zijn de zwakste groepen, met een laag inkomen en kwetsbaar voor andere problematiek. We moeten niet verbaasd zijn als juist die groepen snel in armoede vervallen.'

## Huurachterstand

Barend Rombout kan daarover meepraten. Hij is hoofd van Bureau Frontlijn, een projectorganisatie van ambtenaren, professionals en ongeveer 75 studenten die naast hun reguliere werkzaamheden de Rotterdamse achterstandswijken intrekken. Doel: eigenhandig problemen oplossen. 'In achterstandswijken heeft 85 procent van de bewoners problematische schulden', weet Rombout, 'en dat is nooit het enige probleem.' Van het beeld dat zij de schulden grotendeels aan zichzelf en hun grote televisies hebben te danken, klopt volgens hem niets. 'Het gaat vooral om huurachterstand, de energierekening, de zorgverzekeringspremie en primaire levensbehoeften, al ontstaan de grootste schulden bij uitkeringsgerechtigden, in een schuldhulpverleningstraject of als mensen een beroep doen op een andere voorziening.



FOTO: KOEN SUYK/ANP



## Schuldpreventie in het onderwijs

Tweederde van de werkende jongeren heeft een gemiddelde schuld van 1750 euro. Dat blijkt uit onderzoek van Pim van Heijst en Stijn Verhagen van de Hogeschool Utrecht. Onder ROC-leerlingen ligt dat gemiddelde vermoedelijk hoger. Op basis van die feiten begeleidde Hogeschool Utrecht ROC Midden Nederland bij de opzet van een integraal schuldpreventieprogramma. Op elke locatie is er aandacht voor budgetbeheer, het voorkomen of terugdringen van schulden. Het onderwijs komt aan bod in reguliere lessen, aparte workshops, bij loopbaanbegeleiding en in een financieel spreekuur. Een belangrijke eerste stap, zo zegt Van

Heijst, 'Maar eigenlijk zou iedereen die met jongeren werkt moeten meehelpen om hen op een verantwoorde manier met geld te leren omgaan. Ook jongerenwerkers en woonbegeleiders van verstandelijk gehandicapten. Nu lijkt het of veel professionals daar een blinde vlek voor hebben, of ze hebben het idee dat ze dat niet kunnen. Het gaat om het bijbrengen van basisvaardigheden als budgetteren en overzicht behouden. Daar is geen ingewikkelde financiële en sociaaljuridische voor nodig. En uiteindelijk levert preventie tijds winst op en een gezond financieel gedrag bij de jongeren.'

'Deze mensen zijn bureaucratisch niet vaardig. Ze kennen de regels niet en kunnen formulieren vaak niet goed lezen. Daardoor gaat er veel mis bij de intake, waardoor het allemaal extra lang duurt', zegt Rombout. 'Er zit een domheid in het systeem die problemen eerder groter dan kleiner maakt. Als ergens een kruisje niet goed is ingevuld, dan

**'Er zit een domheid in het systeem die problemen eerder groter dan kleiner maakt'**

krijgt de cliënt het formulier terug en begint de aanvraagprocedure opnieuw. Ook andere aanvragen komen dan stil te liggen. Heeft die cliënt aanvankelijk een betalingsachterstand van een paar honderd euro, door de wacht-

tijd en boetes loopt dat al snel op tot een schuld van duizenden euro's. Dat een intake stil komt te liggen vanwege een verkeerd ingevuld kruisje moet je zo snel mogelijk wegnemen. Gelukkig is de Sociale Dienst in Rotterdam daar nu mee bezig.'

### Budgetspreekuur

Omdat schuldenproblematiek zelfs mensen met midden- en hogere inkomens in armoede kan doen vervallen, moet schuldenaanpak volgens Jungmann deel uitmaken van armoedebeleid. Daarbinnen is er steeds meer aandacht voor preventie. Koplopers zoals de gemeenten Arnhem en Groningen zijn daar al een aantal jaren mee bezig. Op Werkpleinen worden budgetspreekuren gegeven. Vrijwilligers van bijvoorbeeld de Anbo en Humanitas helpen mensen met hun thuisadministratie. En op veel scholen, vooral ROC's, worden budgettrainingen gegeven. 'Dat is heel goed,



In twee jaar verdubbelde het aantal mensen dat de protestante kerken benaderde met een verzoek om hulp, zo blijkt uit het onderzoek Armoede in Nederland 2010.

omdat het de zorgen verlicht van mensen die in de problemen dreigen te komen en meer ellende voorkomt', zegt Jungmann. Ondertussen verandert ook de schuldhulpverlening. Landelijk was al bepaald dat de toegang tot schuldhulpverleningstrajecten niet langer beperkt is tot mensen met een uitkering. Gemeenten stellen nu de verwachtingen van zowel schuldenaars als crediteuren bij. 'Tot nu toe ging iedereen die er formeel voor in aanmerking kwam hetzelfde schuldhulpverleningstraject in', legt Jungmann uit, 'zelfs als medewerkers direct zagen dat dat nooit zou werken. Inmiddels ontwikkelen steeds meer gemeenten klantprofielen. Tilburg werkt daar al mee en maakt bijvoorbeeld onderscheid tussen klanten voor wie schulden kunnen worden afgelost, en klanten voor wie het voorkómen van escalatie het hoogst haalbare is.'

### Moeras

Wat kan de overheid nog meer doen om de armoede terug te dringen? 'Het sociaal minimum verhogen en het oneindige moeras aan regelingen vereenvoudigen', zegt Hub Crijns. Hij is directeur van DISK – een oecumenische stichting gericht op geloof en economie en namens de rooms-katholieke kerken betrokken bij het kerkelijk armoedeonderzoek. De kerken telden maar liefst 72 regelingen om armoede te beperken.

Een formele reactie op het onderzoek hebben de kerken nog niet ontvangen, al horen zij van lokale overheden dat die de aangekondigde bezuinigingen vrezen. Mocht een reactie van de regering ook uitblijven in het gesprek dat de Sociale Alliantie, waaronder de Kerken, op 26 januari heeft met staatssecretaris Paul de Krom, dan komen er volgens Crijns zeker acties. 'Die zullen alsnog een reactie ontlokken.' ■

» Reageer op [zorgenwelzijn@reedbusiness.nl](mailto:zorgenwelzijn@reedbusiness.nl)